

Megjelenik minden esztendőben sok féle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előfizetheti minden postahivatal és könyvtáránál.

Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr, **Szerkesztői szállás:** mézáros utca 2. szám, 2. dík emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

Keleti Károly.

»A művelődési és közgazdasági kérdések napról-napra és világszerte mind több tért foglalnak a nemzetek életében. Nálunk is elérkezettnek látszik az idő arra nézve, hogy a politika mindent magába ölelő, de kizárólagossága által már-már veszélyessé váló teréről a társadalmi tőrre vigyük át tevékenységünket, ha vagyoniilag hanyatlatni, műveltségileg elmaradni nem akarunk.»

Igy figyelmeztet Keleti Károly »Hazánk és népe« című éppen most megjelent nagy munkájában, azon munkában, mely közgazdaságunk és társadalmunk statisztikai adatait tárja elénk, s melyet bár minél többen olvassanak, hogy fölrázzák a figyelmet oly irányba, hol tömérdek sok a megfigyelni való, a mikre azonban eddig nem fordítottunk valami kiváló gondoságot. Különben is pontosan, oly tárgyilagosan nem is voltak elénk terjesztve hazánkról az adatok, mint most, az 1870—71-iki népszámlálás után azon derék műben, melyet az imént említünk, s mely nem számtengereket tartalmaz, hanem azokból merített higgadt ítéletet, megjegyzéseket s összehasonlításokat.

A napi sajtó a legnagyobb elismeréssel fogadta e művet, és széles körben fölhívta a figyelmet szerzőjére, Keleti Károlyra, ki a kormány által a népszámlálás ügyének vezetésével lévén megbizva, a kezeibe összegyűlt tömérdek adathalmaz avatott rendezésével már jelentékeny érdemeket szerzett. Nehány hete csak, hogy a népszámlálási adatok iszonyu csoportozata, száz meg száz táblázata, elhagyta a sajtót, s a legutóbbi népszámlálási adatai innár a nagy közönség kezei közt vannak, a legkisebb részletekben is. Keleti azonban nem elégedett meg ezzel: ő — úgy szólva — beszélgetni akarta a számokat, s e célból írta »Hazánk és népe« című munkáját, mely a népszámlálás alapján nyújtja a magyar birodalom ismét oly részletesen, mint az még eddig meg sem jelenhetett, s oly logikusan, mely a gondolkozó főt rögtön elárulja.

Keleti Károly a magyar miniszterium megalakulása óta az ipar s kereskedelmi miniszteriumban

osztálytanácsos, s mint ilyen, a statisztikai osztály szervezésével ő bizott meg s ez osztály működését ő vezeti ma is.

A figyelmes olvasó előtt Keleti neve több térről ismerős már. A hírlapokban nem egy velős cikkével találkozhatott, sőt találkozott vele mint szerkesztővel az Eötvös által 1865—66-ban megindított »Politikai Hetilap«-nál. Másrészt hallhat munkásságáról eleget, ha a tud. akadémia statisztikai osztályáról, a képzőművészeti társulatról vagy a

nek pedig most már harmadizben megválasztott elnöke.

Született 1837-ban Pozsonyban. Iskolai tanulmányokra Budára jött, de a szabadságharc kitörésekor abban kellett hagynia iskoláit, miután minden ifjú erőt a fegyver vett igénybe. Kevés híja, hogy Bem erdélyi hadjáratából megszabadult, mert az utolsó csapatokkal az oláhok fogságába jutván, csak szökéssel menekülhetett meg a haláltól, s akkor érkezett vissza a szülői házhoz, mikor már halott híre is el volt terjedve.

A további tanulmányokban nagy akadályul szolgált, hogy honvéd volt, mert ennek folytán a besorozás veszélye fenyegette. Tehát Alcsuthra vonult, hol gazdaságot tanult, de végre is a besorozás elől csak úgy menekült meg, hogy a budai főadóhivatal bureaujába lépett. Jogi tanulmányait tehát magánúton végezte, s felsőbb engedély mellett a pozsonyi akadémián tette le az államvizsgákat.

Legnagyobb előszeretettel a nemzetgazdasági tudományokkal foglalkozott, s Baudrillard nemzetgazdasági könyvét magyarra is lefordította. Ily irányu működést tanúsított a napilapokban is, melyek szerkesztőségeiben hosszabb ideig dolgozott; valamint a »Budapesti Szemlé«-be, s a tud. akadémia statisztikai füzetébe is. Majd a földhitelezést vette igénybe tevékenységét.

Általában mihelyt a közélet hullámzatos mozgalmá megindult, Keleti tevékenységével is mindig több és több téren találkozunk. Emlegettük már, hogy szerkesztő is volt Eötvös lapjánál; ugyanakkor a régi iparegyesület föltámasztásán működött a legjobb sikerrel. Az egyetemnél pedig 1867—69-ben megnyitott statisztikai tanfolyamon igen magas értékeket adott elő. 1869-ben Hágában a nemzetközi statisztikai kongresszuson ő és Humfalvy János képviselték Magyarországot. Ekközben »Kataszter és földadó« című munkája is megjelent, általános érdekeltséget keltve. 1869-től a népszámlálás előkészületei, majd maga a népszámlálás s anyagának földolgozása vették igénybe ernyedetlen munkásságát.

Keleti Károly.

pesti kereskedelmi ifjak virágzó egyletéről van szó, hol Keleti tevékenysége szintén tért talált. Tág ismeretköre mindent munkára serkenté. Az akadémia 1868-ban választotta meg levelező tagul a történelmi és államtudományok osztályába. A képzőművészeti társulatnak öscesével: Keleti Gusztávvval (a jeles tájfestővel s műiróval) legtevékenyebb tagja, és a szépművészetek érdekeiben is erőlyesen tudja forgatni a tollat, sőt az esetekkel szintén jól bánik. A kereskedelmi ifjak egyleté

Jelenleg egyik főtörekvése, hogy Pesten iparművészeti muzeum létesüljön, mely az iparos-világ izlését fejleszse.

A Cid-románokból.

(Spanyolból.)

I. A fogoly.

Sancho király, Sancho király,
Castilia fejedelme,
Aggodalmában megöszült,
Nagy bánata, nagy félelme.
A vad frankok közelednek,
Aspa szorosát átlépi.
Sancho hét nap és hét éjjel
Táborban van, táborban vár;
A frankokat várja, várja,
Várja, várja, de hiába,
Fordul tehát Castillába.
Niebla grófját kivégzi,
S Nieblától elvonulva,
Veti börtönbe Alfonsot,
Don Alfonsot, jó testvérét,
S hirdeteti sípval, dobbal,
Hogy ki érte kéni morne,
Áruló leszen neve.
Nem is akad egy lovag, s a
Hölgy, ki kéni merne . . . nem!
Egy akad csak: szép testvére,
Szép testvére, jó nővére.
Ekképen szól a királyhoz:
»Sancho király, Sancho király,
Jó testvérem, jó uram,
Midőn még csak kicsi voltam,
Szép ajándékot ígértél;
Már megnőttem, már nagy lettem,
Teljesít ígéreted hát.«
»Teljesítem, jó testvérem,
De egy feltételt tüzök ki:
Burgost ne kérd, Burgos várát,
Szíved Leonra se vággyék.
Valladolidot se említsd,
Sem aragóni Valenciát;
Minden mist kérhetsz, testvérem,
Tőled mást meg nem vonok, nem.«
»Sem Burgost, sem Burgos várát
Nem kérem, Leont sem várom,
Gazdag Valladolidot sem,
Sem aragóni Valenciát:
Testvéremet kérem tőled,
Testvéremet . . . foglyodát!
»Megkapod hugoskám, bizál,
Megkapod holnapra, meg.«
»Élve adod, élve kapom,
Élve és nem halva meg?«
»Rosz tanácsot adott, hídd el,
A ki e tanácsot adta:
Holnap reggel, holnap reggel
Megkapod a rabot — halva.«

II. Cid és a mór.

Porzik az országot, messze
Egy mór közelig nagy sötétben,
Pézsmaszörri, sötét pejszín,
Sebes lábú paripán.
Maroceoi könnyű cipő,
S aranyos sarkantyú lábán,
Mellén fényes, csillogó vért,
S kezében tart hosszú dárdat.
Valenciát nézi, nézi,
Mely sáncal van védve szörnyen.
»Valencia, Valencia,
Pokol tüze égessen meg!
Mielőtt a keresztények
Elfoglaltak, mór valád;
De ha nem hazud e dárda,
Visszakerülsz, mór lész újra.
Cidet szakálánál fogva
Hureolom el, a vén obet,
Neje Jimena rabnőm lesz,
S kedvesem: lánya Uraca,
S hogy ha bójait meguntam,
Katonáimnak dobom.«
Jó Cid nincsen messze-távol,
Jó Cid mind ezt hallja, hallja.
»Jőjj ide hamar, leányom,
Jőjj csak lányom, szép Uraca.
Öltözzél ünnepi díszbe,
Öltsd fel husvéti ruhádat,
S azt a mórt, azt a kutyát tartsd
Szép szavakkal, szép beszéddel,
Mig én nyergelem Babiecit,
Mig felkötöm jó Tizónát.«
A leány — tündérszülötte —
Ablakhoz lép, ablakot nyit.

A mór megpillantja őt, s szól:
»Alah áldjon meg, senora,
Jó senora, szép Uraca.«
»Áldjon téged is, senor,
Ő vezette lépteidet.
Hét éve, királyom, már hét,
Hogy láttalak, hogy szeretlek.«
»Ugyanannyi, jó senora,
Hogy lelkemben élsz te is!
Válaszolt a mór s e perelen
Jó Cid is már érkezik.
»Isten veled, szép senora,
Bívtöbbször kedvesem,
Babieca nyargalását,
Hallom körme csattogását.«
Babieca a futónak
Mindenütt nyomába lép.
A mór könnyű paripája
Gyorsabban száguld előre,
Csak előre, csak előre!
Egy folyó esapkod előtte.
A folyón leugr könnyű bárka,
A mór fordul vidulásra.
A halásznak int, kiáltoz:
»Csak a parthoz, csak a parthoz!
Gyors a halász, egy lökessel
Partnál terem, parthoz állít.
Lolesan a hab, marad a part,
Jó Cid ekkor érkezik,
S látva a mór menekvését,
Kél haragra, két szitokra,
S tehetetlen dühben égve,
Lámszáját dobja utána,
S mond: »Fogadd e gyilkos eszközt,
Drága vöm, fogadd e dárdat,
Eljön az idő, mikor majd
Visszakérem, nos fogadd hát!«

BEKSICS GUSZTÁV.

A szociálisták és a munkás-mozgalmak.

III. A földművelők helyzete.

A gyári munkásoknak lakhelye, foglalkozás-módja egyiránt tömörked alkalmat nyújt arra nézve, hogy a korszellem újabb eszméivel könnyen megismerkedjenek s azt önmagukévá tegyék. A mezői munkások ellenben minden kor és nemzetnél határozottan a konzervatív irányt képviselik, gondolkozás-módjuk mindenkor szűkebb látárokhoz van kötve s a megszokott ösít igen nehezen készek újabb iránynyal föleserélni. Ezen általános jellemvonás a legfőbb oka annak, hogy a socialismus, a legújabb kor szabadságeszméinek képviselője inkább a gyármunkások között van elterjedve, míg a földművelők nagy tömege alig ismeri ezen eszmét.

Pedig a mezői munkások állapota csak oly nyomorult, a zsellérek, napszámosok csak oly menthetlenül alá vannak vetve a tőke uralmának, mint a gyármunkások. Sőt még a kisebb földbirtokosok, az ugynevezett telkes gazdák sem mentek az általános iránytól, mely itt is nagyban gazdálkodást követel s csak e feltétellel ígér oly eredményt, mely bármily körülmények között képes leend versenyezni, azaz — a mi egy ezzel — önmagát föntartani. Öröklés s részvásárlatok által a fekvő vagyon mindinkább szétforgácsoltatik, s végül már ez is elégtelen a birtokos s családja föntartására. Az adó, öltözet, egy notalán kis adósság kamatai s több más szükségek igénybe veszik azon keveset is, mit talán föltrehetne. A talaj termékenységének egyik főfeltétele a rendszeres trágyázás. Barmot nem tarthat, trágyázásra nincs pénze: az eredmény az, hogy jóvedelme folytonosan hanyatlók. A szegény ember kétségbe esik s minden lehető alkalmat megragad, csak hogy magát megmenthesse. Az uzorás vagy egy gazdag vállalkozó áll elő szabadítóként, s az önálló ember elbukott. Hasznalton küzködik még a kisebb földbirtokos is. Az újabb tudomány és technika — a növényisme, vegytan és gépészet — oly eszközöket hoznak létre, melyek az eredményt megsokszorozzák, de a melyek csak nagy gazdaságban alkalmazhatók. Az uradalmakban a drága kézi munkát víz- és gőzerő végezi, a gazdasággal összeköttetésben serfözöde, ceet, keményítőgyár

stb. alkalmaztatik, melyekben a takarmánymindezen részét fölhasználják; az ily gazdálkodás igen jó trágya, takarmányt hoz létre, utakról, vízvezetékéről jobban gondoskodhatik, terményeit könnyebben elárúsíthatja s ki tudja még, minő sok más előnnyel is bír. S épen mert terménye olcsóbb, jobb, sőt több is: földének nagyobb lesz értéke s a birtokos tekintélye. Meggazdagodtatásának esetei fokozatosan növekednek. S így, míg ezen nagybirtokosok előtt nemzetgazdasági viszonyaink szerint csak az egy meggazdagodhatás útja van, a kisebbeknek megfizett munkássága sem eredményezhet mást, mint csak folytonos tengődést. A becsületesség, szorgalom s tehetség előtt be van zárva a haladás: a jövő a tőkepénzeseké, s a szerencsejátékosoké.

Mult alkalmattal a tőke alakulásáról szólván, kimutattuk, miszerint nem a nagyipar az oka társadalmunk ezen visszás helyzetének, hanem az, hogy az átalakulás egy már alapjában visszás társadalmi rendben történt, mely rend azóta is megmaradt s okozója lön a tőke productivitása elve szerint alakult nemzetgazdasági irányzatnak, a mely — tehetjük most hozzá — még a régi céhrendszernél is hathatósabb eszköz, hogy az emberiségre nézve oly veszedelmes kasztrendszert létrehozza. Ugyanezen körülmény áll a mezőgazdaságra nézve is. Bármily sajnosan esik is a napszámosok, zsellérek s a telkes gazdák nyomorult állapotát látnunk, el kell ismernünk, hogy az ő hanyatlásuk, sőt megsemmisülésük is természetörvény, a mely ellen küzdeni lehetetlen. A jövő itt nem áll még oly biztosan szemeink előtt, mint a gyáriparra nézve; de a törvény nem tekinthet a kivételekre, bármily számosak legyenek is azok, hanem egyedül az általános irányzatra; s ezen irányzat kétségkívül követeli, hogy ezentúl a mezőgazdaságot is csak nagyban s lehető nagymérvű eszközök fölhasználása által történjék. A kis gazdák a termények egyes ágaira vonatkozólag ezentúl is fínn fogják magukat tartani, miként az ipar terén is az olyanok, a kiknek mestersége még mindig több emberi munkát igényel; de ezek csak kivételek s számuk mindinkább — a tudomány előhaladása s minden új fölfedezés folytán — kisebb leend.

Ezzel azonban legkevésbé sem állítjuk azt, mintha ezen természeti állapotot még azon alakjában is föl akarónk tartani, hogy a nagybirtokosok csak egyesek legyenek s a nép nagy tömege tovább is csak szolgál, mintegy állati tengődésben maradjon. Ez nem természetörvény, de a társadalom visszás helyzete, s mert emberek idézték ezen helyzetet elő, az embereknek nem csak kötelességük, de hatalmukban is áll megváltoztatni. A fehér rabslóság ezen szomorú helyzete a legborzasztóbb állapot, mely az embert, e szellemi lényt érheti, s a melyért, — ha ezen társadalmi rend még tovább is fínnmarad — a jövő kor méltán fogja a XIX-ik századot a történelem legsötétebb korszakai közé számítani.

Időzzünk egy kissé e pontnál, hogy az olvasó e látszólag merész állítás igazságáról meggyőződhesse. Stuart Mill, a jelenleg élő legnagyobb nemzetgazdák egyike, a praktikus és a mezőgazdaságban olyannyira előrehaladt angol nép egyik legjelesebb fia, mondja egy helyütt szóról szóra: »Ha választanunk kellene a communismus között bármilyen alakjában és a jelen társadalmi állapot között szenvedési és jogtalanságai; ha a magántulajdon institutiójának szükséges következménye volna, hogy a munka eredménye egy oszljék meg; a mint ezt jelenleg látjuk, csaknem ellentett arányban a munka érdemével, hogy a legnagyobb rész annak jusson, a ki egyáltalában soha sem dolgozik, a legközelebbi azoknak, kiknek munkája csaknem névleges és így tovább, hogy a jutalom azon arányban kisebbedik, a mint a munka nehezebb és kellemetlenebb lesz, míg végre a legfárasztóbb testi munka biztosan még arra sem számíthat, hogy legszükségesebb élelmet megszo-

rezhesse; ha — mondjuk — így állítanék föl az alternatíva: az ily állapotok tartóssága vagy a communismus, az esetben a communismus ellenében fölhozható bármely aggály, nagy mint kiesi, semmit sem nyombatna a mérő serpenyőben. Európa jelen helyzete egy oly vagyönfölszűrésből ered, mely nem igazságos osztás vagy pedig szorgalom általi elcsajátítás, hanem hódítás és erőszakoskodás által történt, s dacára annak, hogy a szorgalom évszázadokon igyekezett az erőszak ezen munkáját megváltoztatni, még mai napig is igen jelentékeny nyoma van ezen eredetnek. A tulajdonra vonatkozó törvények még egyáltalában nem nyugsznak elvi alapokon s nem képesek a magántulajdon igazolni, sőt inkább tulajdonjogot állapítanak meg ott, a hol soha sem lehetne tulajdon, és föltétlenül tulajdonjogot ott, a mely alapon csak föltételesen létezhetnének.

Igy szól Stuart Mill, a jelenkor egyik legnagyobb gondolkodója. A mai kor megszokás uralma alatt álló gyermeke talán túlzottnak fogja tartani e nyilatkozatot; a jövő megmutatja szükségességét s igazolni fogja, mily mérsékelt ezen követelés.

A földmivelők helyzetének gyökeres megjavítására másként gondolni nem is lehet, mint a tulajdonjog ezen szabályozása által, melyet elleneük rablásnak s a tulajdon szentsége megsértésének keresztelnek el.

Egy tekintélyes nemzetgazda: Rogers, a földmivel és történelmében így szól: »Minden iparospálya között a mezőgazdasági munkás előtt nem nyílik jövő. A kézműves-legénymester lehet, a gépész mérnök-gépész; a paraszt még azon reménnyel sem foghat munkához, hogy egykor övé lesz a föld, melyet munkájával termékenyít. Az igyekezett úgy meg van tőle vonva, mint a jólét. Ezért tűnik föl oly nyomorult és butának a nyomor és a reménytelenség nyomása alatt.«

S hol van a parasztnak ezen sorsa? Ott, hol a világ leggazdagabb földbirtokosai, legvagyonosabb tőzsérvilága van; hol a fény és jólét lakik minden városban, hol az ipar munkásai minden nap valamit kivívnak sorsuk javítása s örök megakaratása céljából; hol a vagyonosság már a »spleent« is honfűsította; hol lord Breadalbane harminchárom mérföldet lovagolhat egy irányban a nélkül, hogy hazuról távoznék, Sutherland herceg egy, a tenger egyik partjától a másikig Skócián átvonuló grófságot bír. Igen, mert a törvényhozási politika folytán ma Angolországban, hol az összes terület 58 százaléka termő föld, csupán 30,000 birtokos van s középszámítással 1200 hold termőföld esik egyre. (Fawcett, M. of P. Economy.) S ezen fényes urak mellett a lakosság húsz százalékára meg a semmivel bíró esavargók és koldusok száma, ez utóbbiak közül persze a magánadakozáson kívül három millió (10%) esik az államköltségvetés terhére.

Ily viszonyok között lehetetlen más módra gondolni is, mint a tulajdonjog korlátozására. Egy-néhány család millióossá lesz, mert az ősei által rabolt vagy szerzett vagyont most vasút metszi, vagy a talajon egy nagy város emelkedett; a másik rész régi javadalmain mintaszerű gazdálkodást üzhet, a melyre a kisbirtokos képtelen. Angliában, azon honban, melyre a mezőgazdák még most is ideálként tekintenek, beállott a roppant vagyon és a proletár földmivelők közt emelkedő rettenetes űr, s a józan gondolkodók ezrei máris radikális reformot sürgetnek. A »Land and labour league« követeli, hogy a földbirtok a jelenlegi tulajdonosoktól kárpótlás mellett kisajátítások s nemzeti tulajdonná tétessék. Egy másik, melynek alapítója s jelenleg elnöke éppen Stuart Mill, a »Land tenure reform Association,« még merészebben kimondja, miszerint senki földbirtokra tulajdonjogot nem szerzhet akként, mint az ipartermékekre. A föld nem emberi szorgalom eredménye és belőle csakis egy meghatározott

mennyiség létező, mely mindenkinek szükséges, tehát csak is a közérdek kívánalmái szerint gyümölcsözteszethető. A birtokos nem több hasznélvezőnél, a közérdek követelményei szerint kell talaját mivelnie s nem szabad megrontania, mintha oly tárgy volna, melyet ő hozott a világra.

E törekvések hovatovább általánosabb lesznek, az igazságunk győznie kell. De e győzelem kivívásában a földmivelőknek is részt kell venniük. Sorra kózzanak ők is együvé a proletárok közös zászlója alá, alkossanak egyleteket, a mely közös céljuk előmozdítására vezet s ne legyenek többé bizalmatlanok a gyári munkások iránt, mert hiszen a szabad népiállam eszméjében ők is, az élet javainak első létrehozói benn vannak s ma magasztos eszme nem valósulhat meg a nélkül, hogy a társadalom ezen osztálya is ne nyerjen szabad, emberhez méltó életet.

GYÖRGY ALADÁR.

Vándorlások Horvát-Tórorszában.

I.

Bárha Horvát-Tórország részint hegyes, részint mocsáros területe miatt nem igen vala is alkalmas világtörténelmi eseményekre s kifejlésre, mindazáltal változatos sorsot élt, mert a nagy népvándorlások utjába esett. Horvátországot a nagy Augustus idejében pannoniák lakták s ekkor Illiria tartomány részét képezte, míg a keleti góthok birtokába nem jutott. Ezeketől ismét visszafoglalta a görög császár, hanem az avarok ellen nem bírta megőrtalmazni. Hanem ezen őseink sem maradtak sokáig a szép tartomány birtokában, mert 640-ben a horvátok (ehorvát-ok) hódították meg, a Kárpátokból alászállott szláv törzs, mely a Dráva és Száva közt elterülő termékeny földön települt meg. Hanem a horvátoknak új hazájukban nem sokáig volt nyugtok, mert csakhamar a frank királyoknak, majd meg a görög császároknak lettek alattvalókká, míg végre kivívták függetlenségüket. Országukat két részre osztották: a dalmát tengerparti tartományra s aztán a Dráva és Száva közt fekvő földre. Ez utóbbinak uralkodója 994. óta Horvátország, később Dalmácia királyának nevezte magát, s ilyenül 1075-ben VII. Gergely pápa a volt bánt, Zvonimir Demetert el is ismerte. Ezen királynak nem sokára történt halála után magyar őseink benyomultak Horvátországba, a tartományt egészen a Száváig meghódították, a horvátok önvédelme dacára birtokukban megtartották, sőt 1342-ben Magyarországhoz esatolták. Horvátországot később majd a törökök, majd meg a velenceiek pusztították ismételve, mert mindkét hatalom vágyakozott ezen földre, mely a Duna melletti síkságot a tengerrel összeköti.

Az 1699-ben kötött karlócai béke megállapította Horvátországnak is határát Törökország felé a kis Unna folyócskában, mely alkalommal a horvát tengeremlék is a királysághoz esatoltott, Fiume azonban 1797-ben Magyarország önálló részéül nyilvánított.

Szlavonia is a római Pannoniához tartozott. 814-ben szent Lajos frank királytól hűbérnékként függő fejedelmet kapott, kit védura Horvátország egy részével is megajándékozott. Miután Szlavonia a bolgárok ellen megvédte magát, Cyrill és Method itt 864-ben sikeresen terjesztette a kereszténységet. Szlavonia már a tizenegyedik évszázadban egyesített Magyarországgal, mindazáltal sokáig magyar királyiak mint szláv fejedelmek által kormányoztatott. A török háborúk alatt Magyar- s Horvátországgal együtt sokat szenvedett, míg végre I. Lipót alatt végkép visszafoglaltatván, 1699-ben Szlavoniának határa is megállapított Törökország felé, s ez határőrség által védelmezett.

Szlavonia déli része a római Symnium városról Symniumnak, Szerémségnek nevezetett, s ez kosáig nyugótt török uralom alatt. A római Szirmium (ma: Mitrovitz) a maga korában igen-igen

fontos városnak tartaték, mert Itália felől kulesa volt az aldunai tartományoknak. Közéleben gyilkoltatott le Probus császárt, ki a görög-keleti egyház falai közt négy zsinatot tartott. A gazdag városban egymást követve avarok, magyarok és törökök telepedtek meg, míg végre albániaiak és szerbek vándorolván be, közéleben a mai Mitrovitzot alapították. Symnium ma már csak történelmi név. Szerémség a hajdani hasonlevi hercegségnek csak északi részét foglalta magában.

Horvát-Tórország hosszú szalagként húzódik az adriai tengerben levő quarnerói öböltől a Száva felé, betöltve a Száva, Dráva és Duna közt fekvő területet. Alakja a határőrvideknek polgárosítása folytán egészen megváltozik. Területe a határőrvidek nélkül 333 négyeszőg mérföld volt, egymilliónyi lakossággal, melynek kétharmada horvát, egyharmada szlavin, kik közt elszörva magyar, német, szerb és olasz lakosok is vannak. Vallásukra nézve részint a római katolikus, részint a keleti egyházhoz tartoznak.

A horvát-tórországi ipar s közjólét még sok kívánni valót enged, minthogy a gyáripár itt csaknem semmi, s a kereskedelem tisztán csak nyerterményekre s a behozott árukra tovább szállítására szorítkozik; a népet mindazáltal nem lehet renyhének mondani, e mellett vallásos s e mellett mindig kész azt másokkal megosztani, a miye van. Munka után szivesen mulat, különösen tánc- és dalban. Nem ritka eset, hogy — miként néptüknél — náluk is több rokon család egy föld alatt lakik s a közös családfőnek engedelmessékedik. A horvátot vagy szlavoniát ritkán láthatni részegnek.

A horvát és szlavin föld- és szőlőmiveléssel foglalkozik; tenyészt nagyszámu sertés-csürhőket, juhok, lovak és szarvasmarhát, vagy más vidéken selyemtermelés végett szederfát ilyet, vet lent, és roppant nagy szilvási nevezetéseket. Százszentmária számra lépik el a szilvafák náluk a hegytetőket vagy laposokat, úgy hogy ősszel a gyeptalajt hüvelyknyi vastagságban borítja a lehullott vagy lerázott hamvas szilva. Szilvaszüretkor Horvát-Tórorszában nagy tevékenység uralkodik: férfi, asszony és gyermek szilvarázzsal és szedéssel foglalkozik, s a túlterhelt szekeret sorban hordják haza az érett gyümölcsöt, hol aztán a javát megszállják, a középmínőségűt nagy katanokban izzé főzik, a többi pedig kádakba dömöskölik, hogy aztán az országszerte, sőt külföldön is híres szilvabírómat égessék belőle szeszfőzőkben.

Augustusban ifjú és agg egyaránt a tölgy- és cseredöke vonul ki gubacsot szedni, mit a cserzők és borfestők használnak, ez Horvát-Tórországnak nevezetes kereskedelmi cikke. A szüretelőt figyelmesen vizsgálják a fák gyöngye galyait, melyekben vannak a szögletes, szabálytalan, csaknem tüskés gubacsok. A gubacs egy rovarnak a fa virágán ejtett szurásából ered, minél fogva gubacsban gazdag év csak kevés makkot terem. A gubacsban vannak az illető rovarnak tojásai, melyekből a pondrók kelnek ki, ezek aztán bábokká s végre gubacsdarázsokká válnak. A horvát-tórországi gubacs főkviteli piacai Fiume és Trieszt, Pécs, Sopron és Pest. Csupán Magyarország 200,000 mérő gubacsnál többet küld külföldre, hol azt a bőrök feketére festésére használják.

II.

A horvát és szlavin hegyei közt aránylag kevés foglalkozást talál. Végja erdeinek fűt, tenyészt méhet s gubacsot szed. Némely tengerparti vidék márványt is törnek, itt-ott meleg forrásokot fűrdők alapítására kezdenek fordítani s Rabodójban kénat termelnek. Ez utóbbi Horvát-Tórországnak legnevezetesebb ásványa. A kén másutt tűzhányók repedéseiben s töléseiben tisztu állapotban jön elő, másutt a források vize üledék gyantáit rakja le, a hegyekben pedig gyakran meszes és

vai csatában esett el s kinek halálózási napján szentnek tartott sírhöz általános bucsujárást tartanak. Krusedol kriptájában több híres szerb van eltemetve, így például az utolsó szerb despot, Strankovics György s aztán Csernovics Arzén pátriárka, kinek vezetése alatt telepedtek meg hazánk alvidékén a szerbek s ki őse a hazánkban ma is élő, magyarérezelmű Csernovics családnak.

Szlavoniát vagy Slavankát, a szerbül beszélő slavonákok hazáját, festőileg erdős hegység szeli keresztül, mely a varasdi hegységből kiindulva, Diakovárnál végződik. E hegység mélyedései s a kiágazásai számos kedves völgyet képeznek zugó patakokkal, melyek partjain sok helyütt meredély sziklák emelkednek, míg a hosszú hegygerincek eser- vagy más dombos erdőkkel borítvák, hol szarvasok, medvék, vadkanok, hiúzok, solymok, borzok, rókok és menyétek tanyáznak. Minél inkább nyúlik keletnek az erdős hegység, halmi annál több helyen engednek a szőlőknek, alma-, szilva-, szeder-, gesztenye- s diófa-ültetvényeknek, melyek buza- s tengeri földekkel,

kereskedésnek, mely a vasút megnyitja óta még élénkebb. Itt halmozzák össze a gőzösök a gabnát, a búeskat kendert, a sírmiumi s baranyai bort, a sertéseket, stájer vasat, szlavóniai deszkákat, épülettűt, bőröket, posztót stb.

Horvátország kevésbé áldott. A stájer s krajnai Alpesek kiágazásai több irányban szelik keresztül s széles völgyeit a Dráva, Száva, Mura s Kulpa öntözi. A hegylécnek leginkább mészkőből állanak, s ezeken barlangok, meredek sziklák, szakadozott szirtesportok gesztenye- s tölgy-erdőkkel váltakoznak. Más hegylejtők kopasz kőves avarokat képeznek, vagy tengődő növényzettel borított fensíkokat. Nevezetesen Zágráb-megyében egymást váltják föl a termékeny és sivár vidékek.

Horvátország kereskedelem és ipar tekintetében is Szlavónia mögött áll, mert itt még a barontenyésztés és az erdőségek is nem igen szolgálnak a kiviteli kereskedelemnek. A hegyek csak némely helyütt nyújtanak márványt; másutt ásványvizek fakadnak belőlük, melyeket fürdőkké alakítottak

Zágrábban, Horvát-Tórország szép és rendez fővárosában, nagyvárosias szín uralkodik. A város házainak lapos tetői fölött emelkedik a gothizlésű székestemplom 22 láb magas, négyszögletes tornya, mely mind koránál, mind szépségénél fogva tiszteletreméltó.

Az említett három hegyi út legnevezetesebbike a Mária-Lujzaút, mely Károlyvárost Fiumével összeköti. Számos fuvaroskoesi élénkíti, melyek a tengeri város árút az ország belsejébe viszik, míg visszafelé a magyar birodalom terményeit hordják a váró hajókra. A 18 mérföld hosszú Mária-Lujza út 1803-tól 1809-ig két millió forintnyi költségen Vukassovics, gr. Dietrichstein, herceg Eszterházy s hg Lichtenstein, továbbá Erdődy, Forgách, Bathányi grófok stb. építették. Ez út ölenként csak négy hüvelknyi emelkedéssel kanyarodik föl a magas hegyoldalakon, majd ezekben bevágva, majd túmfalakon nyugodva öt mérföld hosszában szakadatlanul házak, szőlők és boros pincék által segélyezve. Mértföldről mértföldre a társaságnak egy egy háza van mellette.

A francia nép közt a hadi sarera gyűjtének.

dínya s dohánykertekkel és rétekkel váltakoznak, mikén megszámlálhatlan méhe éldegél. Vannak itt egész bozótok fagyal-fákból, melyekről a szlavóniai a gyógyszerárakban oly becses körisbogaratt szedi.

Pozsegánál a völgy tág rónává terjed ki, melyet sötét erdős hegység szegélyez. Ennek szelidebb lejtőit szőlők díszítik, míg a meredek sziklák közt remek márványt törnek a kőfejtők. Másutt köszöntelepek a jövő számára becses kincsotigérnek s Lippit és Daruvár mellett a kőnes meleg források javulást nyújtanak a hozzájuk zárandókló betegeknek. Lentebb a Dráva mentében mértföldekre terjeszkednek ki a kologyvári és paleosni moosások, milliárdnyi vízi madarakkal, míg még alantabb élénk kereskedés hozza mozgásba a a szorgalmas kezeket; Vukovárott latadmas maglyákba vannak összehordva a tölgy-dongák, deszkák, lécek, s a szederültetvények virágzó selyemtenyészésre mutatnak. Eszéken, a rómaiak Mursiájában, élénk városi élet foly, mert ez átviteli központja a Moldva-, Oláhország, Erdély és Fiume közt folyó

út, nevezetesen Varasdmegyében: gabnával, gyümölcsösöl, borral és fával leginkább csak az áldott Körösmegye kereskedik. Azonban Horvátország geográfiai fekvésénél fogva Magyarország kereskedelmének az ádriai tenger felé vezető útja, minél fogva Horvátország nevezetességét azon három hegyi országot képezi, melyek Károlyvárostól, a horvát kereskedelem központjától, Fiuméba s Dalmáciába visznek. Az újabb időben nagy pénzáldozattal épült s épülő vasútai pedig Horvátország fölvirágzásának zálogai. A főnebb említett három hegyi útát méltán nevezhetni az újabb útpépítéset örösműveinek, mivel majd százféle kanyarulatban magas hegygerincekre kapaszkodnak, majd alagútszerűleg szirtfalakon vezetnek keresztül.

Induljunk ki a nevezett városból, Károlyvárosból. A Kulpa, mely falát mossa, magába veszi itt a kis Koránát és Dobrát s a vizek ezen összefolyása nyújtott arra eszmét, hogy köztük erőd építessék, mely most sáncokkal, árkokkal és palissádokkal van körülvéve. Az erőtől megkülönböztetendő a tulajdonképeni város és az előváros.

hol esekely vámot kell fizetni. Kevés emelkedése dacára Skrat mellett a kőves Dobra völgy fölött már 2000 lábnyi magasra emelkedett s Fiumétól 4 mértföldnyire még további ezer lábra emelkedik. Vad szirtesportok, melyen szakadozott, meredély falu völgyek kísérik az utat, úgy hogy az utas nagyszerű panorámát vél szemel előtt elvonulni. A szirtesipkészetek s mészkő ormok fölött büszkélkedik a 6500 láb magas ogulini esés. Ezután az út ekecakkokban ereszkedik le a losovai völgybe, hol az eddig az út mentében tova zuhogott víz egyszerre eltűnik, hogy alább 4 mértföldnyire ismét tó alakjában tűnjék elő s ezen keresztül a Kulpába ömöljék. Azután magas, néma fenyőerdőn visz keresztül s végül a 2936 láb magasán fekvő Radnopoljén, az út legmagasabb pontján. Innen köröskörül vad, termeketlen hegytömlökre lát a szem, melyben sötét völgyesek szirtesportozatokkal, köögörgeteges völgyekkel és sovány bargonaföldekkel váltakoznak, míg jobbról a Hlvas, balra a Tahovics, nyugat felé pedig a kopasz

Mont-Major hegyvonala emelkedik, ezentúl pedig a mélységből a tenger kék szalagként villanik elő.

Az út ezután számos kanyarulatban ereszkedik le, mesterséges kőröket tesz, keresztül siet a vízelen grobniki síkon, innen diós erdőkön s szántó-földeken keresztül tovább siklik a borzasztó Fiumara-völgybe, melynek sziklafalai függőiesen emelkednek 200 lábnyi magasra, honnan Fiume városig 6000 láb hosszú terrászt vágtak, mely *Porta Hungaricának*, »magyar kapunak« nevezetik. Innen már látni a magyar tengert s a szem elé nagyszerű panoráma tárul. S mert vándorlásunk csak Horvát-Tórországra terjedt ki, ezáltal búcsút veszünk az olvasótól.

A nők kérdése.

Talán rosszul is van választva soraink fölé a cím, mert a nőknek a szabadságra irányzott törek véseiről akarunk szólni s ezeket sokan összetévesztik a női egyenjogúsítás áramlatával, melyről még mines eldöntve, hogy a nők vagy a férfiak kérdése-e inkább.

E szűk pályatérben természetesen nem lehet szándékunk lándzsát szegezni akár a női egyenjogúsítás mellett, akár ellene. E »társadalmi létkérdés«, mint nevezgetni szokták, sokkal fejlettebb s e miatt sokkal merevebb ellentétet közt lebeg, semhogy egy, vagy legjobb esetben egy pár hírlapi cikk lendíthetne rajta. Hanem a véletlen megint kihálászta kérdéseink tengeréből, s a szép »fogást« minél többen latogatják. Csak hogy e mérlegelésnél nem az eszmék surlódnak, hanem a régi frázisok konganak újra, ez pedig nem nagy nyereség, de sőt mivel sok időpazarlással jár, fölülte költséges szórakozás.

A mi bennünk illet, mi a nők szabadulási mozgalmairól akarunk szólni, de távol a küzdő felek zajától, csak a kérdés történeti oldalát érintjük meg.

Vannak, kik e társadalmi forradalmunk eredetét a kereszténység keletkezésével vetik egybe, mivel egyrészt az ó-kor népeinél a nő oly távol állt az emberi jogok legkezdetlegeseb fokától, hogy még a kulturnépek, a görögök és rómaiak törvényhozása is alig jelez közeledést; másrészt mivel a felebaráti szeretet tanában látják eszirázni az emberi jog és egyenlőség magyát. Vastag tévedés! Igaz ugyan, hogy a mi különbséget találunk a nők helyzetében a legrégebb népeknel s a görög-római civilizáció korában, az általános kulturhistóriai jelenségekből magyarázható ki, de viszont ki kereshetné a küzdelem rugóját, a női önérték riadóját ama vallásban, mely épp az által lett mintegy viszhangja a nőnek, mert mindenben a megadást, a lemondást hirdeté? S az egyház nem is tett a nők állapotának javítására semmit, ha csak azt nem hoztak föl érdeemül, hogy a házasságot fölbonthatnának nyilvánítá. Egyébként mindenben alárendelte a nőt a férfinak. Szent Ágoston szerinte nő a test, a férfi pedig a szellem; szent Monica (Ágoston anyja) pedig a házasságot oly szerződésnek nevezte, mely által a nő rabjává lesz a férfinak. »A nő nem szabad, — mondá Leo, arabessusi püspök, — mert nem ura önmagának, hanem mindenben tartozik férjét követni« stb. Hogy mindezek dacára az egyház leghűbb, legodaadóbb követői a nők voltak, annak oka a mysticizmus iránti hajlam, a házasság szabályozása és a szüzesség díszítése egyaránt.

Igy mult század század után. Míg Görögországban a költészet, Rómában a nép összjellege fölkarolta a nők ügyét, első századaiban a kereszténység, melynek összes költésze, vallása, jellege rajongó vakhite volt, sem változtatott a nő sorsán. Csak az erkölcsük szelidülése aranyozá meg kalitját, de a szerelem még mindig a durva érzékiség háüvelyében járt; a nőnek még mindig tudatlanságban kellett napjait áttengetni.

A keresztény szellem s a barbárság hosszú

együtttes vajudása aztán megszülte a hübériséget. A világot várak és klastromok képezték. Onnan a testet, innen a szellemet uralták. A hübériség eredménye a nő örökösödési joga, mely azonban nagyon kétes becsű ajándék volt. Általa a házasság alkuvá lett, mert a férfi nem szíve, hanem a nő birtoka szerint választott. De ugyancsak a hübériség száleménye a lovagkor, mely következményeiben a nő »szabadságot« legmagasb fokára emelte. Némelyek szerint a lovagkor a papok találmánya. Szórákoztatni akarták a várak urait, hogy biztonságban legyenek előttük. Ők vették körül ama regényes költői zománcal, melynek nem egyszer a vallást és erkölcsöt föloldozták. A lovagkor minden természetellenessége és erkösetelen volta mellett egy irányban üdvösen hatott. A szerelmi rajongás költői eszményképet honosított meg, melyben ugy a keleti, mint a nyugoti népek gondolatvilága egybeforr. A szépség és boldogság idealissá lett, még pedig olykép, hogy ahhoz nemcsak egy népek volt többé joga; az egész világ osztozhatott benne. De mivel a lovagi álláspon, érzélgésével és túlkapásaival ugyszólván készületlenül találta a nagy tömeget, a közéletben nem birt gyökeret verni s míg a lautosok úton útfélen a nő díesőségét zengték, a családi élet főn a várakban föl volt dülva, — ha ugyan romba dönthető, a minék még alapja is alig van, — lenn pedig, a munkálkodó tömegben, melyből később a polgári elem fejlődött, a nő csak olyan bánásmódban részesült, mint annakelőtte.

Idővel azonban a lovagkor csapongása simúltni kezdett s ezzel egy másik szélsőség állt be: a nő uralomra vergődött. Hogy támadt, hogy nem, egyszerre a férj foglya lett nejének. Míg a görög vagy római polgár naphosszat a forumon járt, politizált, szónokolt vagy a viadalokat nézte és csak enni s lálni járt haza; míg az első lovagok honn hagyva nejükét, kedveseik színével bekalandozták a messze földet, daloltak és gyilkoltak, a XIV. és XV. század urai sziklavárakba vonúlva, egészen nejeiknek éltek. Napjaikat háború és vadászatok tölték be, s a nők leg többször oldalukon voltak. A kor marcona jellege nélkül bizonyára papusvitézékké lettek volna egytől-egyig. De a féktelelen szenvedély még sokszor fölülkerekedett a családi hajlamon, s a férfi még mindig törvény korlátja nélkül ítél a nő fölött. A várak titkos folyosói és földalatti börtönei elég borzasztó történetet jegyeztek föl e sötét korból.

Egyetlen haladás azonban mégis eredt a turbékoló kegyetlenség enapjaiból, s ez az özvegyi jog. Az örökösödési jog s ennek folytán a hozomány bizonyos védelemre szolgált a férj ellen; az özvegyi jog a szabad rendelkezés személyével és örökségével fölzsabadítá a gondnokságtól, melyet a férj még halála után is gyakorolt fölülte.

Habár a szabad rendelkezési jog bizonyos tekintetben az öntudatos lények közé sorozatja a nőket, sajátképeni fölzsabadulásuk, hogy ugy mondjuk: újjászületésük napja a nyomdászat föl-találásával hasádt ki és a reformáció mozgalmával kezdé sugarait árasztani. Az egyház istene ezentúl a családi tüzhelynél homol, könyv alakjában, melyből szelleme szól. A vallási mozgalmakkal egyszerre a nő — mint egyéni — szabadság utáni törekvés a polgári osztályból terjedt, mindinkább szélesbre, mindinkább magasbra, míg a várak kapui sem bírtak ellentállni. A nő olvas és ítel s ez a pere jelzi önmönteremtése idejét, valamint későbbi korokra is kitűzi útját. A nő születése egykoru a demokrácia eszméjével, mely nem tűr más kiváltságot, mint a szellemét, s ezzel egybeforrva találjuk ezentúl a nő küzdelmét, itt mint egyéni, ott mint a társadalmi tényező.

A XVI. és XVII. században a nő már majd minden körben szerepel. Vértözve vagy akár királyi páleával kezében még a teljes leigázás napjai is lát-ták; most a tudomány, az irodalom és művészet esarnokaiban, a politika spanyol falai mögött, de főkép a család tanácsában foglal helyet. A tör-

vénytárakban sűrűbben történi róla említés, jogok és kötelességek állapítottak meg számára, előnyök és hátrányok a népek kulturfejltsége szerint. A lovagkor maradványai azonban még folyvást átnyultak e korbá is, míg végre a XVIII. században a francia udvar szokásaiba olvadtak, amaz egyszerre pásztori és lovagi, epedő és feszes, komoly és ledér udvarlásba, mely illemszabályait az egész civilizált világra akarta erőszakolni. Ennek természetes visszahatása volt az, hogy a társaséletben már-már fölynyre jutott nő egyes államokban, minő Anglia, Poroszország és hazánkban is, mindinkább szűkebb, a tisztán esaládi élet határai közé lett utasítva.

A németeknek az időben dúsan termő irodalma majd minden ágában magán viseli e küzdelem bélyegét. Nálunk alig hagyott nyomot, valamint Franciaországban sem talált egészen hű kinyomatra. Az érzélgős lovagköltészet ellenében állt a női eszményt kereső lant s talán éppen mivel mind a két irány tullejtott a célon: merült föl a kérdés, hogy nem-e inkább a nő társadalmi állásának javításával kelljen a esomót ketté vágni? Angliában a figyelem a női nevelés javítására kezdett irányulni és Wollestoncraft Mária volt az első, ki 1793-ban »A nők jogainak megmentése« című munkájával sikra szállt a mellett, hogy nemének a közügyek körül nagyobb működési tér adassék. Ugyanez irányban még a mult század végén Godwin és Hippel írtak, míg a kisebb könyvpiacra hemzsegett a sok röpirat és könyv, melyek a már akkor használt nőemancipáció kifejezés elemzésével foglalkoztak s a nők egyenjogúsítását — még az akkor kívánt mértékben is — ellenézték.

Századunkban az egyenjogúsulási mozgalom főkép Angliában és Amerikában áltott nagyobb mérvet, de hullámai hozzánk is elértek. A tengerentúli nép már szerenesésen megküzdött az »enged-mények« elsőbbséivel s ugy látszik, hogy női orvosai és hivatalnokai mellett elég jól érzi magát. Csak a szavazási képesség s illetőleg a választhatóság képezi a két fél között az Éris-almát, s ez aligha is fog máttól holnapra eldőlni. Angliában a nőemancipáció legkiválóbb előarcosa: Stuart Mill ismételve tett ez értelmű indítványt a parlamentben, de mindig kisebbségben maradt. Hanem pártja nem esiggend és minden oldalról ujtja az ostromot. Hihetőleg a mi parlamentünkben sem hangzott el fölülte még az utolsó szó Majoros István nőemancipáló törvényjavaslatával.

M. B.

Országos gyűjtések Franciaországban a hadi sarokra.

A szerenesetlen háboru által Franciaországra rótt roppant hadi kárpótlás enyhítésére legelészőr is az elszakított Elzász kezdett gyűjteni, s részvétével és könyveivel elküldte a gyűjtés eredményét a francia kormánynak.

Később általános lett a gyűjtés eszméje, s e pillanatban a hazaszeretet nem egy megragadó példája nyilatkozik ama fillérben, melyet a ronggyos koldus is a gyűjtőperselybe tesz. A lapok naponként megindító jeleneteket közölnek a gyűjtésekről.

A nemzetgyűlés tagjai közt már terveket is vitatnak az adakozások szabályozására. Egyik terv szerint márc. 1-től hazatias kölesén nyitattak, mely tíz év mulva kamat nélkül visszafizetetik. Egy másik indítvány pedig egyszerűen azt mondja: »A nemzetgyűlés általános aláírást nyit az ország által a terület fölmentése edjából önkénynt nyújtandó összegek számára.«

Ezalatt a lapok mind fölhívásokat tartalmaznak a nemzeti közadakozásra, s a »Sicéle« csak az első három nap alatt 13,680 frankot gyűjtött. Nancyban már e edra régen bizottság alakult, mely eddiggel 400,000 frankot gyűjtött. A poroszok által még mindig megszállva tartott megyék negyven képviselője is külön bizottsággá alakult Párisban.

A kormány körlevélben figyelmezteti az előjáróságokat, hogy az aláírási mozgalmakat támo-

gassák s az adakozókat biztosítják, hogy az adományok az illető helyre jutnak.

M. hó 28-án a párisi színházak rendeztek előadást a hazafias cölra, s 40,000 frank gyűlt be.

A gyárak munkásai nemcsak hogy már eddig is adakoztak (nevezetesen Nattan gyárából egy-napi fizetésüket, a mi 800 frank, vagy Marsoillesben Duclous munkásai 3593 frankot), hanem kötelezik magukat, hogy heti bérük egy percentjét e cölra szentelik, a hadi kárpótlás végleges törlesztéseig.

Nem szólnak itt vagyonos emberek, papok, egyes hatóságok bőkezű adakozásáról, de mint legjellemzőbbet, azt kell fölemlítenünk, hogy a legszegényebb osztály is ott van minden gyűjtésnél, s a zöldségárus kofa, a rongyszedő ép oly érdekeltetésig tanusít.

Faluhelyeken a gyűjtés sokszor házról házra történik, de nincs ház, melyből alutasitanák a gyűjtőket.

Képünk egy felszási faluból mutat ily gyűjtési jelenetet.

Az olvasni-irni tudás hazánkban.

(Keleti Károly »Hazánk és népe« című statisztikai művéből.)

A népesség műveltségi állapotának megismerésére hazánkban eddigleg semmiféle lépések sem történtek. Nemesak hogy az 1850-diki és 1857-diki népszámlálások ezen közművelődési tényező kutatására semmi tekintettel nem voltak, de még, a mire más államokban kiváló gondot fordítanak, az újonezások alkalmával sem állítottat eddig egyívő a sorozás alá első legények olvasni-irni tudása. És mi több, a hadsereg számlálása alkalmából is éppen e tényező maradt számon kívül, noha a népesség fegyver alatt szolgáló részének számbavétele végett az illető hatóságokkal ugyanazon minták közzölettek, melyek a polgári népesség megszámlálása alkalmával használtattak.

Hogy a sem olvasni, sem irni nem tudó népesség számáról kellő fogalmat szerzhessünk, szükséges a népesség összes számából levonni az oly korokban levő gyermekek számát, kik ez ismereteket szene koruknál fogva még el nem tulajdoníthatják. Ezen kor meghatározása iránt létezhetnek nézetkülönbségek, de a Szt.-István korona országainak népességét illetőleg az 1868. XXVIII. törvényeikk értelmében történt a megállapítás, mely szerint a 6—12 éves gyermekek iskolakötelezettek s így egy évet, a 6-dikat az olvasni tanulás számára még hozzáadva, a születéstől bezárólag a 6-dik évig levő gyermekek száma vonatott le az összes népesség számából olyannal, melytől ez ismereteket méltán még nem követhetnek.

A népszámlálás alkalmából korévek szerint is kimutatott népesség között:

Magyarországon az 1—6 éves gyermekek száma: 1,928,470, kik közül fiu 958,414; Erdélyben 344,757, kik közül fiu 171,189; Fiume város és kerületében 2,487; Horvát-Szlavonországban 168,159; a határörvidéken 222,140; vagyis az egész birodalomban 2,666,013, a mi a lakosság 17.29 százaléka; ebből fiu 1,326,638.

Az 1 egész és 6 éves gyermekek százaléka a népességhez aránylag valamennyi országban elég egyformának bizonyul. Fiume eltérésében, vagyis csekély százalékában (13.90) a családi állapotról korábban mondottak találunk igazolást, valamint a határörvidék kissé nagyobb százaléka (18.50) a honvédelmi viszonyból folyó s még a katonaságra is kiterjedő nagyobb házassági arányból magyarázható.

Ezen gyermekek számát levonva az összes népesség számából, marad:

Magyarországon 9,189,153, köztük 4,541,048 férfi; Erdélyben 1,756,970, köztük 879,965 férfi; Fiume város és kerületén 15,397; Horvát-Szlavonországban 811,563, köztük 493,495 férfi; a határörvidéken 978,231, köztük 495,505 férfi. Vagyis a birodalomban összesen 12,751,314 lakos, kik közül férfi 6,326,922, nő pedig 6,424,392.

Ez tehát, vagyis egy öszegben 12,751,314 lélek azon népesség, melyről kora szerint föl lehetne tenni, hogy olvasni-irni, vagy legalább olvasni tudjon.

Miként áll e viszony a valóságban, következő számok mutatják:

Olvasni, vagy olvasni-irni tud Magyarországon 4,501,439, vagyis a népesség 48.99 százaléka; sem olvasni sem irni nem tud 4,687,714, vagyis a lakosság 51.01 százaléka. Erdélyben olvasni tud 374,795, nem tud 1,382,175, a mi a népesség 78.67 százaléka, Fiume város és kerületében olvasni tud 7,156 (43.3%) Horvát-Szlavonországban 129,056 (15.90%) a határörvidéken 322,365 (32.95%)

Vagyis az egész birodalomban az irni-olvasni tudók száma 5,334,811, a mi a népesség 41.81 százaléka, míg irni-olvasni nem tud 7,416,503, a népesség 58.16 százaléka.

Már az első összehasonlítással is az tűnik ki tehát, hogy a kellő korban levő összes lakosságnak több, mint fele része (58 : 42) nem tud sem olvasni, sem irni.

Nagy különbség levő azonban a csak olvasni tudók között az irni-olvasni tudók irányában, még e viszonyt is tüzetesebben kell fejtegetni, mire egyébiránt elég lesz csak százalékokkal működni; de a férfi-és nőlakosság közötti különbséget itt, miután egyéb következtetésekre fog alapot szolgáltatni, máris ki kell tüntetni.

Tudott pedig:

Olvasni-irni Magyarországon a férfi lakosság 44.99 százaléka, s a női lakosság 27.65%; csak olvasni a férfiak 8.16, a nők 17.16 százaléka. Erdélyben a férfiak 21.71 s a nők 10.96 százaléka tud irni-olvasni, csak olvasni pedig a férfiak 3.55 s a nők 6.08 százaléka; Fiume s kerületében olvasni-irni tud a férfiak 53.81, s a nők 40.33 százaléka; csak olvasni tud a férfiak 0.11, s a nők 0.08 százaléka. Horvát-Szlavonországban olvasni-irni tud a férfiak 19.18, s a nők 11.01 százaléka, csak olvasni tud a férfiak 0.65, s a nők 1.01 százaléka; a határörvidéken olvasni-irni tud a férfiak 36.13, s a nők 18.25 százaléka, csak olvasni a férfiak 6.11, s a nők 4.77 százaléka.

Tetemesen csekélyebb része említegyva a nőknek az, mely olvasni és irni tudván, kerekébb műveltségnek örvendne, akár az eredeti elemi oktatás rosszabb voltának, akár azon körülménynek tulajdonítsuk e jelenséget, hogy későbbi hivataluk és napi foglalkozásuk között könnyebben elfelejtik az egyszer megtanultat. Az előbbi föltevés mellett látszik azonban szólni, ha ugyan annak is nincs némi része benne, miszerint a lánygyermek hamarabb tanulják meg az olvasást, hogy a csak olvasni tudók között megint átlag a nők százaléka nagyobb, csak a határörvidék és Fiume képezvén ebben csekély kivételt.

A férfiak és nők közötti e tetemes eltérést ugyan-csak a nők hátrányára még a semmit sem tudók számai is bizonyítják, ha az illetőket a nemi különbség szerint szétválasztjuk.

Van ugyanis a sem olvasni, sem irni nem tudók között:

	férfi	nő
Magyarországon	2,135,503	2,551,211
Erdélyben	654,682	727,493
Összesen és átlag	2,791,185	3,278,704
Fiume város és kerületében	3,183	5,058
Horvát-Szlavonországban	323,490	359,017
A határörvidéken	284,243	371,623

Együtt és átlag 3,402,101 4,014,402

E számokból eléggé kitűnik, hogy a női népesség műveltségi állapota a férfiakéhoz képest mindenütt rosszabb.

Szétválasztva egyszer a megyei és városi lakosságot műveltség tekintetében, a városok sokkal előnyösebb helyzete e tekintetben azonnal kitűnik s még inkább kiemelkedik, ha a két rendbéli népesség emez átlagszámai is egymás mellé helyeztetnek, megjegyezve mindazonáltal az ismételt, hogy az itt ilyenül kiténtett népesség korántsem tekinthető kizárólag, legfőlebb kiválóan városi lakosságnak.

Sz. István birodalmi összes országában olvasni irni tud: a megyékben 2,136,450 férfi, 1,270,224 nő, csak olvasni tud 435,393 férfi s 857,424 nő, sem olvasni sem irni nem tud 3,219,508 férfi és 3,745,985; a városokban olvasni-irni tud 335,097 férfi s 248,748 nő, csak olvasni tud 16,881 férfi, s 34,594 nő, sem olvasni sem irni nem tud 183,593 férfi, s 268,317 nő; vagyis összesen 3,990,519 tud irni-olvasni, 1,344,292 csak olvasni és 7,416,403 egyiket sem.

Az olvasni és irni tudás, vagyis a tömegesen kimutatható műveltségi fok nagyobbika a városi népességnél majd kétszer akkora százalékot tüntet föl mind a férfiaknál, mind a nőknél. Ugyanez áll a csak olvasni tudóknál is s míg a sem olvasni, sem irni nem tudók városokban a férfiaknál az összes férfi-lakosságnak egy harmadát alig haladják meg, a nőknél is innen maradnak számuk felén, addig a megyékben a sem olvasni, sem irni nem tudó férfiak is már közel 60, a nők épen közel 64 százalékát képezik összes számuknak.

Adatok a halevésről.

A cölöpépítéset régészeti találmányai s konyhahulladéka bizonyítják, hogy a mai emberiség nagyrészt halevékből állott, s a középkori krónikák beszélik, hogy mily roppant gazdagok valának

Európa folyói halakban, úgy hogy a eselédttörvény megtöltötte a szolgálknak hetenkint háromszornál többször adni lazacot, azon finom halat, mely ma főurainknak is csak ritkán kerül asztalára.

Egész Európában elterjedt volt az a szokás, hogy karácsonkor mindenki egyék halat, különösen pontyot, melyhez hasonló szokással az 6-korban is találkozzunk, minthogy a régi rómaiak a Lupercalia-ünnepnek alkalmával kivétel nélkül ettek halat; hanem akkor a jobbműdőknek többre került a hal, mint ma. Bach természetűdős erre vonatkozólag érdekes adatokat beszél el.

A rómaiak tékozlásnak fénykorában a halastavakban is nagy pazarlást üztek. Ily tavaik még palotáikban is voltak, miként a romok mutatják s a halakat azokba a legtavolabb vidékekről hozatták tenyésztés végett. Irják, hogy Pullió muramúit rabslággal táplálta s hogy némely halfajtának ára mesésre rugott. Különös luxust üztek a »vörös-szakálú« nevezetű hallal. Seneca megemlékszik egy ötödik fontos »vörös szakálúról,« melyet Tiberius ajándékban kapott. Ezen gazdálkodó császár a kapott ajándékot elküldé a halpiacra eladás végett, úgy szólván egyik barátjához: »Vigyázz, ezen halat bizonyosan Apicius vagy Octavius fogja megvenni.« Gyánítás valóban teljesült, mert a két híros római versenyezni kezdett a hal birtoka fölött, míg végre Octavius lett a diósabb, hogy a császár által eladott s Apicius által meg nem vásárolható halat 50,000 sestertiusért (mintegy 2500 tallérért) megszerezte.

Juvenalis megemlékszik egy hat fontos »vörös-szakálúról,« mely 6000 sestertiusért adatott el. Asinius Celer Caligula idejében egyet 8000 sestertiusért vett. Legdrágább azonban ama három darab volt, melyekről Suetonius emlékszik s melyek 30,000 sestertiuson keltek el, úgy hogy Tiberius kénszerítve hitte magát luxus-törvényeket bocsátani ki, melyek a piacra hozott élelmi cikkek árát meghatározták.

Ezen halak tenyésztése rendkívüli gondosságot s költsékezt igényelt. Nem igen érthető meg, miért tenyésztett Hortensius tavaiban kimondhatlan fáradsággal oly halakat, melyek a tengerben nagy mennyiségben fordulnak elő, ha nem tudnók, miként a rómaiak kiesapongó fényűzéséhez tartozott az is, hogy e halakat üvegedényekben elevenen hozassák föl asztalaikra, hogy ott a halak haldoklásában s színeik változásában gyönyörködjenek.

Cicero Atticushoz intézett levelében már fájdanalman panaszodik honfitársainak elpuhultságán, kik ily gyermekek gyönyörökben kedvüket lelik.

Seneca is hosszasan panaszodik e fölött. »A halak — ugymond — a vendégek párnái alatt úszkálnak s étkezés közben fogdoszák meg őket, hogy néhány perc múlva az asztalra kerüljenek. A »vörösszakálú« nem is tartják frisnek, ha nem a vendégek kezei közt hal meg. Mísem szebb, mondják, mint a haldokló »nullus!« Vonaglósa közben egész teste ragyogó bíborvörössé lesz s ez lassankint halavánnyá változik át. Hanem az életből a halálig való átmenet alatt mennyi árnyalaton megy keresztül ez a színváltozás. »Adjátok ide nekem az üvegedényt, hadd lássam ott vergődni! mondják ilyenkor a vendégek.«

Későbbi időkben esőndesült ezen örültség s Maerobius azt mondja, hogy gyakran láthatni ilyen kétfontos halakat, de mísem tudni már azon roppant árakról, melyeket érték az első évszázadban fizettek.

Jovius Pál egy másik »umbrina« nevű halról egy vív történetesekét tartott főn számunkra, mely mutatja, hogy régebben, különösen a XVI-dik évszázadban mennyire becsülték ezen halat az inyenek. A római halászoknak szokása vala ezen hal fejét a város három legfőbb hivatalnokának, kik a város »konservatorainak« nevezettek, adó gyámánt elvinni úgy, hogy azon halféjet csak náluk vagy az ő zivességükből lehetett élvezni. E halat tudniillik nagysága miatt csak darabonként adták el s a fejét tartották legbecesebb részének. Egy igen híres inyenc és tányérnyaló, Tamiso tehát mását mindennap kiállította a piacra lesbe, hogy tudja ki azon házakat, melyekbe a fölséges falatokat viszik.

Ily módon megtudta egy napon, hogy a piacról egy roppant nagy umbrina-fejett vittek el. Nem késott tehát pillanatil sem látogatást tenni az illető konservatornál, azon reményben, hogy majd ott marasztalják őt ebédre. De még nem haladt föl egészen a capitolium lépcsőin, midőn a halféjet — virágokkal fölkészítve — visszavinni látja. A konservator tudniillik Riario bibornoknak küldte ajándékba, ki akkor, mint VI. Sixtus pápa unokaöccse, nagy tekintélyben részesült. Meg levén elégedve, hogy a diós falat oly főpápnak

van szánta, ki ismerősei közé tartozik s kihez hosszabb szertartáskodás nélkül meghívhatja magát ebédre, — azért Tamiso boldogan lépegetett a konservator insáinak nyomában. Szerencsétlenségére azonban Riarionak más eszméje támadt.

Méltányos, — úgymond, — hogy ily nagy halnak feje a bibornokok legnagyobbikáé legyen. E szójáték után az egyik kartársának, San Severino Frederigo bibornoknak küldte, kit az azonkori krónikások óriás természetnek mondanak. Tamiso megrögt nyomon követte a halat, de megint hiába, mert San Severino, ki a híres Agostino Chigi bankárnak már sokkal volt adósa, örült, hogy emek szolgálatot tehet, s azért arany-tányéron küldte hozzá a halfejet. Tamisonak most a Tiber tulsó partjára kellett vándorolnia, hol Chigi épen a szép Farnesia-palotát építtette. Hanem Chigisem tartotta meg a halfejet; minthogy a nap már elhervasztotta rajta az első koszorút, friss virágokkal díszítette föl s kedvesének, egy híres udvari hölgynek küldte, ki a Porta Sistonál lakott. Miután a kövér nyene így végig futkosta az egész várost, itt végre sikerült a halfej élvezésében részesülnie.

Hirek.

(A Kiszfaludy-Társaság közgyűlése) e hó 11-én volt az akadémiában, nagy számu közönség részvételével. Az emelvényen Eötvös szobra és arcképe állt, mert ez egyszerűen Eötvös gyásznapjelye volt. A megnyitót beszélt Toldy Ferenc chók tartá, buzditva, hogy kisebb népek, minő a magyar is, a kultura védpajzsát övezék föl, mozdítsák elő a tudományt s ápolják a művészeteket. Majd Greguss Ágost titkár tett jelentést a társulat mult évi működéséről. Az alapítók 2100 frttal szaporították a tőkét, de pártoló tag nines elég. Épen tíz éve lévén, hogy a társulat újra megkezdte működését, az időre is visszatértünk. Ez idő alatt 64 kötet munka jelent meg, s az alapítók száma 93-ról 264-re nőtt. Azután Gyulai Pál tartott ékes emlékbeszédet Eötvös fölé, kiről mondá, hogy a legeszméletesebb író volt, bír a többi közt legkevesebb magyar, de leginkább a világ-irodalmó. A nép fiait közt dolgozott, tehetsége és szorgalma által emelkedvén ki. Erőteljes színekkel esztelid a költőt s államfért. — Most Jókai következett, ki az »En kortársaim« cím alatt a 47 és 48-iki fiatal irodalomról szolt. A közönség zójosan megtapsolta a humorteljes előadást. *Lévay József* »Engesztelés« cím alatt egy szép költeményét szavalta el, melyen busongva pauszakodik, hogy a mízaa elszült közülünk. Végül Tóth Kálmán tett jelentést a pályázatokról. A komédia emlekedte kitézett díjat ismét Névy László nyerte meg. Kihirdették az új jutalmakat is, melyeket már közöltünk.

(II. Rákóczy Ferenc »vallomása.) A tud. akadémiá legutóbbi ülésén igen becses mű másolatát mutatta be Horváth Mihály chók; nem más ez, mint II. Rákóczy F. »Confessio«s című műve, melyet eddig elvesztettek hittek, de Grissa Ágost ur, ki évekig lakott Párisban, miután a műnek Franciaországban létezéséről biztos tudomást szerzett, mindent elkövetett, hogy föl is kutathassa, míg végre 1857-ben tudomást nyert a mű hollétééről s azonnal hozzáfogott az 1111 lapnyi terjedelmű kézirat lemásolásához. A könyv nagyrészen latinul van írva. Adatai közt sok újat és még több felvilágosító adatokat nyert történeti irodalmunk, Gyernek-koráról, neveltetéséről, a bécsi jezsuita zárdában töltött éveiről, házasági részleteiről, valamint a hadviselés-alatti sok tettének indokairól. XIV. Lajosossal való viszonyáról s általában egész jelleméről beszes felvilágosításokat ad e mű történelmi irodalmunk rendelkezésére. A mű három részből áll; az első rész eleje a 116. lapig Rákóczy önéletírását, 117—139-ig vallási értekezéseket, 141—160-ig ugyanízt, 461—236-ig önéletírásának folytatását, 237—368-ig adriánipolyi tartózkodását, 369—450-ig önéletírásának folytatását tartalmazza. A második rész 642—907-ig önéletírását francia nyelven, a harmadik rész pedig 907—1111 lapig életbölcséleti dolgozatokat. Ezen adatok szerint igazoltatik némely kütfő azon állítás, miszerint Rákóczy nem igen szeretett magyarul beszélni s legkevesebb szeretete, ha a vele politikáról beszéltek. Igen harszasan írta le a mű a Rákóczy ellen Bécsben történt ármányokat. Előadja, hogy midőn Rákóczy börtönbe kerül, neje parasztuhába öltözve lopozott be hozzá, s Lehman, a porosz kormány egy megbízottja, ki szintén érdeklődött íranta, szolgálatot neki rászpolt s egyéb eszközöket, melyekkel szabadulását eszközölte. A mű egyáltalában igen nagy helyeséssel bír s mintegy gyónásnak tekintethő Rákóczy részéről, mi kitérünk abból, hogy igen gyakran fakad ki ekép: Istenem! te tudod, miért tettem

ezt, stb. Ezáltal mintegy tisztánzi akarván magát. A könyvet rövid idő múlva fogja már a közönség élvezhetni, mivel annak sajtó alá bocsátása elhatározottat.

(Ismét egy Francia könyv hazinkról.) Terjedelmesebb munkát bocsátot közre Ujvaly Jenő franciaországi tanár, ki nem rég Petőfi költeményéből is lefordított egy füzetet Desbordes-Valmore Henrik társaságában. Művének címe: »Magyarország története, nyelve és irodalma.« Igen sok badarság van benne mindenről, a miről szolt, s látszik hogy Ujvaly ur legkevesebb sem ismeri hazája viszonyait, legkevesebb pedig irodalmát, különben a költőket nem eszerébr össze vissza, a drámaíróra ráfogva, hogy beszélyiró, s a legkitünőbb írókat mint Zrínyi Miklóst, Katona, egyetlen szóra sem tiltatva.

(Helyes indítványt tett) Greguss Ágost az egyetemi bölcsészeti karának legutóbbi ülésén, s elis fogadták. Indítványa következő: »A bölcsészeti kar folkéri a vallás- és közoktatásügyi miniszert, hogy az 1872. évi országos költségvetésben tanárok kiképzésére megajánlott 20,000 frtuyi összegből 1200 frtos utazási ösztöndíjat hirdessen és szabályszerű pályázat alapján ki is adjon a képzőművészet körében jártas oly egyén számára, ki Olaszországban, kivált Rómában, az antik műremekeket széptani és műtörténelmi szempontból tanulmányozza, s visszatérve, így szerzett ismereteit a tanszéken, mint irodalmilag, valamint a gyakorlati téren is érvényesíthesse.«

(A febr. 4-diki északi fény) az ország minden részében, s Európában is általában látható volt. A meg egyező leírások szerint a legtrikább szépségű tűnyemények közt tartozott.

(A pesti állatkerti részvénytársulat) közgyűlésén Szabó József választmányi tag azon indítványa tárgyalattott, hogy a pesti állatkerti részvénytársulat »állat és növényhonosító társaságig« alakuljon át. »A mostani alakunk — ugy mondja az indítványozó — két főhibája van; első, hogy a jövedelmi források elégtelenek, mivel csupán a bemeneti jegyek jövedelméből veszünk be pénzt, összesen 13—14 ezer frtot, mi alig elég a folyó költségek fedezésére, ebből tehát új beruházásra nem telik; a második pedig az, hogy a részvények vétele nem azon mód, melylyel az érdeklődők s a szakértők nagyobb számmal csoportosulniának össze Uj, jobb alap után kell tehát nézni, s a külföldi virágzóállatkertjeinek eljárásait nálunk is meghonosítani.« E végül a következő indítványt teszi: 1. Emellessék föl a bemeneti díj legalább is 30 krra; 2. legyenek nálunk is, mint másutt, évdíjas tagok, kik évenként egy bizonyos összeget (10 frtot) fizetnek. (Londonban az első évben 80, a következőkben 30 frtot fizetnek.) Ezen évdíjas tagok természetesen némi előnyökkel is bírnának, mint: szabad bemenet a kertbe, szavaztat a közgyűlésen, melyen ügyvivőkkel is megválaszthatatnak és a társaság közlönyét is megkapnak. Évdíjas tagok vidékiek is lehetnek, s ezek csak 7 frtot fizetnek s minden helybeli tag előnyében részesülnek. Az indítvány, mint előre látható volt, hosszú és élénk vitát idézett elő; egyben elfogadtattott ugyan, de a részleteknél egyezés nem jött létre, s így egy bizottmány fogja a legközelebbi napokban annak folytatálagos tárgyalás eszközölni.

(Halálözás.) Dr Rokonstein Lipót, bukaresti főrabbi, febr. 2-dikán meghalt. Rokonstein 1822-ben Paksou született, Tolhamegyénél, és 1848-ig a nagyváradi reformált zsidó-közszégnél működött mint főtanító és magyar hitköznök. Ő adta ki az első zsidó vallástant magyar nyelven. 1848—49-ben mint honvédmárnagy szolgált a magyar hadseregben; 1851—59-ig főrabbi volt Zágrábban; 1861-ben a »Magyar Izraeliták«-t alapítá Pesten, 1865-ben szombatheyi főrabbi lett. 1871-ben a bukaresti zsidó közszégnél megválasztott »Grandrabbi«-nak, és ott fejezte be tetekben gazdag életét.

(Rövid hírek.) Az Eötvös-emlékre Popper Lipót 1000 frtot küldött Lóuay miniszterelnökökhez. — Dnyov István ezredes lefordítá Boccardó »A földrajz története« című művét, melyet az »Athenaeum« fog kiadni. Dnyov a tiszteletdíjat a honvédműházzal javára ajánlotta föl. — A gazdaszony-egylet választmányi elhatározá, hogy árválhazát még ez évben kiépíti s emeletet rakat rá. — Stolba József esch színműirő füzetekint idegen nyelvből fordított színdarabokat ad ki Prágában, melyek közé több magyar darabot is készelt. — A balasgyarmati honvédlaktanya egy része a mult hetében légett. — Aradon e hó 8-ikán a minoriták templomában gyászi-teni tisztelettel álltek meg emléktől azon vitéz honvédeknek, kik 1849. febr. 8-án Asztalos Sándor vezénylete alatt a város hőies védelemében estek el. — Pesti spanyol konzulú Guttman D. Mór helybeli háztulajdonos nevezetett ki. — Reményi Ede legedelményesüink szombaton vezeték ottlárhó Páy Gizella kisasszony. — Zichy Ödön gr. az északi ark-expedícióra 1000 frtot ajánlkozott oly feltétl alatt, hogy az expedíció tartama alatt magukat leginkább kiténtető öt matróz közt osztassék föl. — Rudolf trónörökös és Gizella főhercegnő vasárnap délután Budára érkeztek.

Szerkesztői üzenetek.

Köszönetnyilvánítás: K. Nem élünk mi a doktoroktól, tehát e tekintetben bátran lehet — Naggyadal: »Az árvad« nem is vera, csak rövid sorokba szedett próza a roszból. — »A dalnok s Honac«; ebben nines semmi költészet, például: Te égi alkut, Hosa — Szíven szerelmes Asszonya — Lekötök bájos Alkotók« stb. É. hányszor, de hányszor énekelte már ő és ujkori dalnok, hogy: Oh tégéd bírní Kevelesen — Mily kéjes, bájos Érzelem... Nyíregyházára S. J. illető munkatársunk általunk is megkaphatja leveleit; Pesten van. — *Hocai Bicsinok.* A rajtot megkaptuk és szép.

TARTALOM.

Cikkek: »Keleti Károly.« — »A Cid-románcokból.« *Bekies Guszdtól.* — »A socialisták és a munkás-mozgalom.« *György Aladtól.* — »Vándorlások Horvát-Tórorszában.« — »A nők kérdése.« *M. B. tól.* — »Országos gyűjtések Franciaországban a halaszerac.« — »Az olvasni-irni tudás hazánkban.« — »Adatok a halévészről.« — »Hírek.« — **Képek:** »Keleti Károly.« — »Horvát önkéntes.« — »A zágrábi székesegyház.« — »A francia nép közt a hadi sarera gyűjtetnek.

Hirdetés.

Kollarits József és fiai

legelső készfelnemű gyári raktárában Pesten, váci-utca az „YPSILANTI“-hoz legnagyobb választékban legújanyosb árakon kaphatók mindennemű férfi, női és gyermekfelneműök.

Férfi ingek, rumburgi, hollandi vagy írlandi vászonból, darabja 2 frt 50, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, 5 frt 50, 6 frt, 6 frt 50, 7 frt, 8 frt, 8 frt 50, 9 frt, 12 frt.
Férfi háli ingek, 3 frt, 3 frt 50, 4 frt, 4 frt 50, 5 frt, himzettek, 6 frt, 7 frt, 8 frt 10 frt, 12 frt. 14 egész 20 frt.
Férfi madapolan ingek, 1,50, 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50, 4 frt.
Férfi szines ingek, 1 frt 50, 2 frt, 2 frt 50, 3 frt.
Férfi gatyák magyar, élmagyar vagy francia szabásra, félvászonból 1,50, 1,55 1,60, tiszta vászonból 1,75, 2, 2,50, 3, 3,50.
Férfi gall rok, k zelök, nyakkötők, felharsnyák és mindennemű váson s batúzt zsebkendők,
Női ingek vászonból sima 2,25, 2,50, 3, 3,50, 4, 5 himzettek 3, 3,50, 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14 frt, francia mellvarrás-al 4, 4,50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 frt.
Női háló-eosettek 1,85, 2, 2,25, 2,50, 2,75, 3, 3,50, 4, 4,50 5, 6 egész 12 frt g.
Női francia derék-fűzők 1,50 2, 2,50 3, 3,50, 4, 4,50.
Női harsnyák legjobb minőségben pamutból, kőtegeja 4, 4,50, 5, 5,50, 6, 7, 8 egész 15 frt, cernából 11—24 frt g.
Női alsözoknyák s nadrágok perkábból, esikos s piquet barehóthól, éjjeli s pongyola fűzők, mindennemű váson s batúzt zsebkendők.
Fűtegek vászonból, madapolanból s szines-ek a legújanyosb árakon, ugy szintén fű-gatyák s felharsnyák.
Leányingek minden formában, ugyszintén leány corsettek s harsnyák.

A legnagyobb választékban férfi és nő téli alsóngek s nadrágok, ugyszintén minden téli árak, legjobb minőségűek s schawlok.
 További ajánljuk nagy raktá unkat **rumburgi, hollandi s írlandi vászonokban.** Darabját 25, 27, 28, 30, 32, 35, 40, 50, 60 egész 120 frt g.
Creas-vászon 12, 15, 16, 17, 18, 20—25 frt g.
Vászonsebkendők, kötegeja 3, 3,50, 4, 5, 5,50, 6, 6,50, 7, 8, 9, 10—20 frt g. batúztsebkendők 4,50—30 frt g.
Tőrülkötők, kötegeja 5,80, 6,90, 7,50, 9,50, 10, 12 egész 21 frt g.
Asztalkendők, kötegeja 5, 5,50, 6 egész 12 frt g.
Abrszok és dnmaszt asztal-készletek 6, 8, 10, 12, 18 és 24 személyre minden áron.
Szines ágyi kanavaszon, vége 9, 10, 11, 12, 13—16 frt g.
Fűtegyök a legnagyobb választékban, egy ablakra 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 frt párca.
Asztal- és ágyterítők, kávé s abroszok s esmegekendők.
Menyasszonyi készletek 200 frttól 2000 frt g. kész felnemű s vásonban a legszebb kiállításban szolgálatnak. Nagy árjegyzékünket kívánságra bémentesen beküldjük.
 Levél általi megrendelések még az nap, melyen érkeznek, legjobb kiválasztásban s zközböttek. cso vagolási díjt nem számítunk.